

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 304/2018-28

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 5. septembra 2018 predbežne prerokoval sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], všetkých právne zastúpených advokátom JUDr. Andrejom Garom, Štefánikova 14, Bratislava, vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 2 ods. 2, čl. 19 ods. 2, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, práva podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva podľa čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 11 CoP 56/2018-747 z 13. marca 2018 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED]

[REDACTED] o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažnosťou podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) doručenou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 31. mája 2018

sa [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED], obe zastúpené zákonným zástupcom [REDACTED] (ďalej aj „maloleté“; spolu aj „sťažovatelia“), domáhali vydania nálezu, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie ich v záhlaví označených základných práv a slobôd uznesením Krajského súdu v Bratislave (ďalej aj „krajský súd“ alebo „odvolací súd“) č. k. 11 CoP 56/2018-747 z 13. marca 2018 a ktorým by napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie. Sťažovatelia zároveň požiadali, aby ústavný súd rozhodol o dočasnom opatrení a odložil vykonateľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu.

2. Zo sťažnosti vyplýva, že napadnutým uznesením krajského súdu bolo potvrdené uznesenie Okresného súdu Bratislava I č. k. 3 P 143/2017-463 z 8. novembra 2017 (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd prvej inštancie“), ktorým na základe návrhu matky maloletých rozhodol takto:

„I. Súd nariaďuje návrat maloletých detí... do krajiny ich obvyklého pobytu do Rakúskej republiky.

II. Súd nariaďuje otcovi maloletých detí... aby maloleté deti navrátil na územie Rakúskej republiky do 3 dní odo dňa právoplatnosti tohto uznesenia.

III. V prípade, že otec maloleté deti v súlade s výrokom II. tohto uznesenia na územie Rakúskej republiky nenavrátí, je matka maloletých detí... oprávnená po uplynutí stanovenej lehoty maloleté deti prevziať za účelom ich navrátenia do krajiny obvyklého pobytu maloletých detí, t. j. na územie Rakúskej republiky.

IV. Žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania.“

3.1 Sťažovatelia v sťažnosti uvádzajú, že krajský súd ako porušovateľ ich v záhlaví označených základných práv a slobôd

„a) ... neskúmal psychické rozpoloženie maloletých detí a neprihliadol na znalecké posudky doložené sťažovateľom...

b) ... nezisťoval názor maloletých detí a ani nenariadil nové znalecké dokazovanie...

c) ... neprihliadol na stanovisko Úradu komisára pre deti...

d) ... neprihliadol na stanovisko ÚPSVaR zo dňa 9. 1. 2018...

e) ... nebral ohľad na osobu matky a jej nemorálne správanie sa...

f) ... sa nezaoberal zárukami pri návrate maloletých detí na územie Rakúskej republiky...

g) ... sa dostatočne nezaoberal otázkou obvyklého pobytu maloletých detí.“.

3.2 Ďalej sťažovatelia konštatujú hrozbu vážneho nebezpečenstva pre návrat maloletých detí v zmysle čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z 25. októbra 1980 (ďalej len „Haagsky dohovor“) a vyjadrujú presvedčenie, že „odchod maloletých detí do Rakúskej republiky proti ich prejavenej vôli by im spôsobil vážne psychické následky“.

Poukazujú aj na incident, ktorý sa mal stať 12. apríla 2018, keď sa matka maloletých s ďalšími osobami neúspešne pokúsili o únos maloletej [REDAKOVANÉ] z areálu školského zariadenia, ktoré navštevuje, čo sa negatívne odrazilo na jej zdravotnom stave.

3.3 Na základe uvedeného sťažovatelia navrhujú, aby ústavný súd po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie vo veci samej nálezhom takto rozhodol:

„Právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na rovnosť účastníkov súdneho konania podľa čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre blaho dieťaťa podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na to, aby štátne orgány konali iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Právo sťažovateľov na právo dieťaťa formulovať vlastné názory a byť vypočutý v súdnom konaní podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa uznesením Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747 porušené bolo.

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13.03.2018, sp. zn.: 11 CoP/56/2018-747, sa zrušuje a vec sa vracia súdu na ďalšie konanie.

Krajský súd v Bratislave je povinný uhradiť sťažovateľom... trovy právneho zastúpenia, a to do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu...“

II.

4. Podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd (každý) návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak. Pri predbežnom prerokovaní návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy

alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

5. Ústavný súd konštatuje, že sťažovatelia boli uznesením sp. zn. III. ÚS 178/2018 z 2. mája 2018 vo veci identickej sťažnosti, ktorá nemala všetky náležitosti, oboznámení s viacerými ústavnými aspektmi dôležitými pre konanie o sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy (porovnaj bod 9 až 15 uznesenia sp. zn. III. ÚS 178/2018).

6. Ústavný súd opakovane pripomína, že jeho úlohou pri rozhodovaní o sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05). Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu len vtedy, ak by ním vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02, II. ÚS 231/04). O zjavnú neodôvodnenosť alebo arbitrárnosť súdneho rozhodnutia ide spravidla vtedy, ak ústavný súd zistí takú interpretáciu a aplikáciu právnej normy zo strany sudu, ktorá zasadne popiera jej účel a význam, alebo ak dôvody, na ktorých je založené súdne rozhodnutie, absentujú, sú zjavne protirečivé alebo popierajú pravidla formálnej a právnej logiky, prípadne ak sú tieto dôvody zjavne jednostranné a v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti (III. US 305/08, IV. US 150/03, I. US 301/06).

7. Ústavný súd uvádza, že v rámci svojej rozhodovacej činnosti musí mať na zreteli, že podstatou rozhodovania o sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy je posúdenie ústavnej akceptovateľnosti napadnutého rozhodnutia všeobecného súdu, prípadne iného orgánu verejnej moci, a nie posudzovanie jeho právnej perfektnosti ani jeho prípadné „vylepšovanie“ (m. m. IV. ÚS 325/08, IV. ÚS 218/2010). Poslaním ústavného súdu nie je kontrola súdnej činnosti vo všetkých smeroch a aspektoch a skúmanie akejkoľvek možnej nezákonnosti alebo procesného pochybenia, či dokonca zrejmej nesprávnosti, ktoré sa v individuálnom konaní pred všeobecnými súdmi prípadne vyskytnú, ale výlučne posudzovanie konformity aktu aplikácie práva (v posudzovanej veci súdneho rozhodnutia) s ústavou, prípadne medzinárodnou zmluvou. Ústavný súd teda nepredstavuje opravnú inštanciu všeobecných súdov (napr. I. ÚS 31/05), a preto zásadne nemôže meritórne preskúmať také rozhodnutia všeobecných súdov, pri vydaní ktorých súdy rešpektovali požiadavky vyplývajúce z obsahu základných práv ustanovených v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy (čl. 46 až čl. 50 ústavy). Aj keby ústavný súd nesúhlasil s interpretáciou zákonov všeobecnými súdmi, v zmysle už citovanej judikatúry by mohol nahradiť napadnutý právny názor všeobecného súdu svojím vlastným názorom iba v prípade, ak by tento bol svojvoľný, zjavne neodôvodnený, resp. ústavne nekonformný.

8. Z uvedených téz ústavný súd vychádzal aj pri skúmaní možného zásahu do základných práv sťažovateľov napadnutým rozhodnutím krajského súdu.

III.

9. Ústavný súd konštatuje, že odôvodnenie rozhodnutia krajského súdu a závery v ňom prezentované, najmä k otázkam obvyklého pobytu detí, ich neoprávneného premiestnenia a možnosti (ne)uplatnenia výnimiek z návratu podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru v spojení s čl. 11 ods. 2 a 4 nariadenia Brusel IIa, ktoré viedli krajský súd k potvrdeniu rozhodnutia okresného súdu o návrate maloletých detí do miesta ich obvyklého pobytu, sú ústavne udržateľné a spĺňajú nevyhnutné požiadavky na odôvodnenie rozhodnutí všeobecných súdov, a nie je ich možné označiť ako arbitrárne a svojvoľné. Z tohto pohľadu námietky sťažovateľov týkajúce sa vecnej nesprávnosti

rozhodnutia, správneho právneho posúdenia veci a informačného deficitu pri zisťovaní a ustálení skutkových okolností prípadu (vyvolaného najmä nevykonaním potrebného dokazovania, nesprávnym vyhodnotením dôkazov) nemohol ústavný súd akceptovať. Krajský súd v okolnostiach posudzovanej veci z ústavného hľadiska jasným a primerane dostatočným i zrozumiteľným spôsobom vysvetlil, z akých dôvodov pri rozhodovaní vychádzal.

9.1 Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi (čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa vyhláseného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 104/1991 Zb.). Odkaz na najlepší záujem dieťaťa obsahujú Haagsky dohovor (o únosoch detí), Haagsky dohovor o ochrane detí, Európsky dohovor o starostlivosti o deti a aj nariadenie Brusel IIa. Vychádzajúc z uvedeného, všeobecné súdy sú v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) povinné v takomto type konaní zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa. Z rodičovstva vyplývajú nielen práva, ale aj povinnosti. Rodič, ktorý neoprávnene premiestni dieťa z miesta jeho obvyklého pobytu, zasiahne nielen do práv druhého rodiča (najmä jeho práva na starostlivosť o dieťa a jeho výchovu), ale aj do práv samotného dieťaťa, najmä práva byť vychovávané obidvomi rodičmi (čl. 7 a čl. 18 Dohovoru o právach dieťaťa), práva na to, aby nebolo nezákonne premiestnené do zahraničia a nevrátené späť (čl. 11 Dohovoru o právach dieťaťa), práva na nezasahovanie do jeho súkromného života, rodiny a domova (čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa), ako aj práva nebyť dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia (čl. 20 Dohovoru o právach dieťaťa).

9.2 Aj ESLP uviedol, že najlepší záujem dieťaťa sa skladá z dvoch zložiek. Na jednej strane je to povinnosť zachovávať väzby dieťaťa s jeho rodinou, okrem prípadov, keď sa preukáže, že rodina je obzvlášť nevhodná. Z toho vyplýva, že rodinné väzby možno prerušiť len vo veľmi výnimočných okolnostiach a je nutné vykonať všetko na zachovanie osobných vzťahov, a ak je to možné a vhodné rodinu obnoviť. Na druhej strane je zreteľne v najlepšom záujme dieťaťa zabezpečiť jeho vývoj v zdravom prostredí a ani rodič nemá

právo podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) prijať také opatrenia, ktoré by ublížili zdraviu alebo ďalšiemu vývoju dieťaťa (Neulinger a Shuruk proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 41615/07 zo 6. 7. 2010, bod č. 136 a citácie tam uvedené).

10. V konaní o nariadenie návratu maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu podľa Haagskeho dohovoru ide o čo najrýchlejšie navrátenie dieťaťa tam, kde žilo v čase pred jeho medzinárodným únosom a kde môže byť v súlade s právom meritórne rozhodnuté o úprave pomerov k dieťaťu. Účelom konania o nariadenie návratu dieťaťa neoprávneného z miesta jeho obvyklého pobytu je zabezpečiť, aby o deťoch rozhodovali sudy štátu ich obvyklého pobytu. Takéto konanie má zároveň pozbaviť únoscú výhod, ktoré získal neoprávneným premiestnením dieťaťa. Skutočnosť, že v cudzine únoscia nedosiahne vydanie rozhodnutia o opatrovníckych právach k dieťaťu a riskuje konanie o návrat, by mala tiež pôsobiť preventívne a nabádať rodičov, aby sa nerozhodli uniesť dieťa a uprednostnili vyriešenie sporov o opatrovníckych právach v štáte obvyklého pobytu dieťaťa. Všeobecný súd v tomto konaní rozhoduje len o nariadení alebo nenariadení navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu (pod jurisdikciu tohto štátu); rozhodnutie súdu o navrátení dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu nie je rozhodnutím o opatrovníckych právach ani rozhodnutím o navrátení dieťaťa konkrétnej osobe, resp. rozhodnutím o oddelení dieťaťa od inej konkrétnej osoby.

11. Judikatúra EŠLP porušenie práv v návratovom konaní subsumuje pod čl. 8 dohovoru. Povinnosti štátov dohovoru podľa čl. 8 dohovoru v oblasti medzinárodných únosov sa musia vykladať vo svetle požiadaviek Haagskeho dohovoru a Dohovoru o právach dieťaťa. Tento prístup si vyžaduje kombinovanú a harmonickú aplikáciu medzinárodných nástrojov s ohľadom na ich význam a dopad na ochranu práv detí a rodičov. Takýto prístup by nemal vyústiť do konfliktov a rozporov medzi rozličnými zmluvami za predpokladu, že súd je schopný plniť svoj účel, ktorým je zabezpečenie dodržiavania záväzkov Vysokých zmluvných strán dohovoru (rozsudok Veľkej komory EŠLP vo veci X. proti Lotyšsku z 26. 11. 2013). Právo rozhodovať o opatrovníckych právach k dieťaťu má štát obvyklého pobytu dieťaťa, a nie štát, v ktorom je dieťa unesené

alebo zadržované (rozsudok ESĽP vo veci R. S. proti Poľsku z 21. 5. 2015). Eliminujúce dôvody návratu maloletého dieťaťa do štátu, na ktorého území malo svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním, podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru musia byť vnútroštátnymi súdmi zistené a objasnené natoľko dostatočne, aby hrozba vážneho nebezpečenstva fyzickej alebo duševnej ujmy, prípadne neznesiteľná situácia z prikázaného návratu, boli s čo najvyššou mierou pravdepodobnosti vylúčené. Existencia vážneho nebezpečenstva podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru pritom nezahŕňa všetky nepríjemnosti spojené s nariadením návrhu, ale len tie, ktoré nemožno požadovať od dieťaťa, aby ich rozumne znieslo [rozsudok ESĽP vo veci P. E. a R. F. proti Portugalsku z 5. 2. 2015, ako aj rozsudok ESĽP vo veci K. J. proti Poľsku z 1. 3. 2016, v ktorom ESĽP navyše uviedol, že vzhľadom na skutočnosť, že to bola matka maloletého dieťaťa, ktorá odmietla jeho návrat do krajiny obvyklého pobytu, bolo na nej, aby preukázala tvrdenia o možných a konkrétnych rizikách podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru]. Výnimky na nariadenie návratu podľa Haagskeho dohovoru musia byť uplatňované striktne (reštriktívne). Ujma, na ktorú poukazuje čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, nemôže vzniknúť len z odlúčenia dieťaťa od rodiča, ktorý dieťa uniesol alebo ho neoprávnene zadržáva. Odlúčenie, nech je pre dieťa akokoľvek zložité, automaticky nespĺňa test existencie vážneho nebezpečenstva (rozsudok ESĽP vo veci G. N. proti Poľsku z 19. 7. 2016).

12. Výnimky v zmysle čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru treba vykladať reštriktívne (už len z toho dôvodu, že vo svojej podstate idú proti hlavným cieľom Haagskeho dohovoru). Mali by sa preto využívať len v skutočne odôvodnených prípadoch. Ujma, ktorá je relevantná ako dôvod na nenariadenie navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu, nemôže byť len bežná (teda taká, ku ktorej spravidla dochádza, keď dieťa nútené mení miesto svojho pobytu a prostredie, s ktorým sa už zžilo a cíti sa v ňom dobre), ale musí byť vážna a týkať sa podstatných okolností života dieťaťa. Podstatnou ujmovou nie sú ale napríklad samotné negatívne dopady rodičovských nezhôd na dieťa. Pri rozhodovaní o návrhu na nariadenie návratu dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu treba zistené skutočnosti posudzovať vo vzťahu k dieťaťu a jeho záujmom, lebo ono je subjektom, na ktorý má byť v konaní kladený najväčší dôraz. Výnimka, ktorá

spočíva v hrozbe vážnej ujmy v zmysle uvedeného článku Haagskeho dohovoru, neposkytuje súdu štátu, do ktorého bolo dieťa unesené, možnosť zvažovať, kde bude dieťa spokojnejšie alebo šťastnejšie; rozhodnutie o tom je vyhradené konaniu vo veci starostlivosti o dieťa pred súdom štátu, kde malo dieťa pobyt pred únosom. (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 176/2015 z 27. 4. 2015).

13. Stabilná rozhodovacia činnosť ústavného súdu (II. ÚS 4/94, II. ÚS 3/97, I. ÚS 204/2010) rešpektuje názor, podľa ktorého nemožno právo na súdnu ochranu stotožňovať s procesným úspechom, z čoho vyplýva, že všeobecný súd nemusí rozhodovať v súlade so skutkovým a právnym názorom účastníkov konania vrátane ich dôvodov a námietok. V zmysle svojej judikatúry považuje ústavný súd za protiústavné a arbitrárne tie rozhodnutia, ktorých odôvodnenie je úplne odchylné od veci samej, alebo aj extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06).

14. Podľa § 123 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“) v konaní o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní podľa osobitného predpisu alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, súd rozhoduje, či premiestnenie alebo zadržanie maloletého bolo neoprávnené a či je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletého. Podľa § 123 ods. 2 CMP súd vykonáva dokazovanie len v rozsahu potrebnom na zistenie skutočností podľa odseku 1.

15. Zákonný rámeč ustanovenia § 123 CMP vyžaduje, aby súd rozhodol (a svoje rozhodnutie i náležite odôvodnil), a to v rozsahu, či premiestnenie (resp. zadržanie) bolo neoprávnené, a v kladnom prípade, či je tu daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletého.

16. Neoprávnené premiestnenie maloletého dieťaťa

16.1 Konštatovanie súdov o neoprávnenosti premiestnenia detí z Rakúskej republiky na územie Slovenskej republiky podmieňuje správne ustálenie obvyklého pobytu maloletých detí, ktorý je podľa súdov v Rakúskej republike. Sťažovatelia tento záver odmietajú, považujú ho za nedostatočne preukázaný s konštatovaním, že obvyklý pobyt oboch maloletých detí bol (a dnes je) na území Slovenskej republiky.

16.2 Obvyklý pobyt maloletých detí

16.2.1 Obvyklý pobyt vo všeobecnosti vyjadruje takú „kvalitu“ pobytu, pri ktorej sú väzby osoby vo vzťahu k miestu, kde sa zdržiava, trvalé. Prax justičných orgánov zmluvných štátov Haagskeho dohovoru pri výklade pojmu „obvyklý pobyt“ vychádza z analyzovania okolností týkajúcich sa dieťaťa (objektívne faktory preukazujúce, kde je centrum života dieťaťa a kde dieťa preukázateľne zvyčajne trávi väčšinu svojho času) a zároveň prihliada aj na posúdenie spoločného zámeru rodičov usadiť sa s dieťaťom v určitom štáte. Pri výklade pojmu „obvyklý pobyt“ treba v prípade členských štátov Európskej únie zohľadňovať najmä judikatúru Súdneho dvora Európskej únie vo veci (ďalej len „Súdny dvor“) A (C – 523/07), CC – 376/14 PPU a rozhodnutím vo veci B. Mercredi v. R. Chaffeov (C-497/2010), kde použitie prídavného mena „obvyklý“ umožňuje dospieť k záveru, že pobyt musí vykazovať určitú stabilitu alebo pravidelnosť. Kritériom odlišenia obvyklého pobytu od jednoduchej – dočasnej prítomnosti je určité trvanie, odzrkadľujúce dostatočnú stabilitu (pravidelnosť). V tejto súvislosti je potrebné vo všeobecnosti vychádzať z rodinných a sociálnych vzťahov dieťaťa v členskom štáte. Súdny dvor tiež uviedol, že prostredím dieťaťa je v podstate jeho rodina, ktorá je determinovaná referenčnou osobou alebo osobami (rodičom, rodičmi, inou osobou vykonávajúcou starostlivosť o dieťa), kde sa dieťa nevyhnutne spoluzúčastňuje na sociálnom a rodinnom prostredí ľudí, od ktorých je závislé. Pojem „obvyklý pobyt“ v zmysle čl. 8 ods. 1 nariadenia Brusel IIa treba vykladať tak, že mu zodpovedá miesto, ktoré odzrkadľuje istú mieru začlenenia dieťaťa do sociálneho a rodinného prostredia. Na tento účel treba vziať do úvahy demonštratívne diferencné kritériá, akými sú najmä

trvanie, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu na území členského štátu a presťahovanie rodiny do tohto štátu, štátnu príslušnosť dieťaťa, miesto a podmienky školskej dochádzky, jazykové znalosti, ako aj rodinné a sociálne väzby, ktoré dieťa udržiava v danom štáte. Vo vzťahu k pravidelnosti pobytu Súdny dvor konštatoval, že nie je nevyhnuté, aby bol pobyt nepretržitý a dočasná neprítomnosť dieťaťa, napr. počas školských prázdnin, nespochybňuje trvalosť obvyklého pobytu. Je na vnútroštátnom súde, aby určil, kde má dieťa obvyklý pobyt, majúc na pamäti všetky osobitné skutkové okolnosti každého jednotlivého prípadu.

16.2.2 Sťažovatelia v sťažnosti argumentovali, že obvyklý pobyt maloletých vždy bol a dnes je na území Slovenskej republiky. Na území Rakúskej republiky (v prihraničnej oblasti vzdialenej asi 18 km od Bratislavy) rodina zotrvala len z dôvodu výhodnejšej ekonomickej situácie, keď sa im podarilo vyriešiť bytovú otázku (kúpou rodinného domu) za nižšie finančné prostriedky ako v Slovenskej republike. Obe maloleté deti od roku 2015 realizujú v Slovenskej republike mimoškolské aktivity (tenis a jazdenie na koni), majú rodinných príslušníkov zo strany otca, vybudovali si silné sociálne a rodinné väzby, od 1. marca 2017 bývajú v [REDAKOVANÉ] a navštevujú základnú školu v Slovenskej republike.

16.2.3 Okresný súd skonštatoval, že obvyklým pobytom maloletých detí je Rakúska republika. K tomuto záveru dospel na základe zistení, že maloleté deti od narodenia ([REDAKOVANÉ] od roku 2007 a [REDAKOVANÉ] od roku 2010, pozn.) až do ich premiestenia otcom v marci 2017 na územie Slovenskej republiky vyrastali v dome svojich rodičov v obci [REDAKOVANÉ] v Rakúskej republike, kde navštevovali základnú školu a mali prirodzene vytvorené centrum svojho sociálneho života. Na základe zistenia, že už vyše 1,5 roka vykonáva jurisdikciu nad maloletými deťmi rakúsky súd (Okresný súd Bruck an der Leitha) v opatrovníckom konaní pod sp. zn. 3 PS 274/15t, uzavrel, že v tomto prípade nevidí spor v otázke krajiny obvyklého pobytu maloletých detí, tvrdenia otca preto nepovažoval za spôsobilé tento záver vyvrátiť.

16.2.4 Krajský súd v odôvodnení rozhodnutia uviedol:

„Odvolací súd je rovnako toho názoru, že krajinou obvyklého pobytu maloletých detí je Rakúska republika, v ktorej krajine deti žili od narodenia a kde si rodičia, ktorí sú doposiaľ aj manželmi, založili centrum svojho rodinného života a do spoluvlastníctva nadobudli nehnuteľnosť, v ktorej rodina žila. Na uvedenom nemení nič ani okolnosť, že maloleté deti navštevovali starých rodičov a prarodičov zo strany otca na Slovensku. Je nesporné, že maloleté deti od narodenia vyrastali v Rakúskej republike, v obci [REDAKOVANÉ] mali tu nahlásený trvalý pobyt, navštevovali tu predškolské a školské zariadenie, ktorým vyučovacím jazykom bol nemecký jazyk. Uvedený stav trval až do odchodu otca s maloletými deťmi na Slovensko v marci 2017. Skutočnosť, že maloleté deti spolu s rodičmi zdieľali aj slovenské prostredie, kultúru a tradície, či to, že maloleté deti boli na Slovensku zdravotne vyšetované, rovnako nemajú vplyv na vyvrátenie úvahy, že rodičmi založený obvyklý pobyt maloletých detí v Rakúskej republike, by mohol byť na základe takýchto okolností zmenený. Bez právneho významu je v tomto smere odvolacia námietka otca o nedôslednom zaobraní sa otázkou obvyklého pobytu maloletých detí súdom prvej inštancie a nedostatočnom odôvodnení jeho písomného vyhotovenia rozhodnutia. Vychádzajúc z jeho obsahu je možné konštatovať, že ustálenie obvyklého pobytu maloletých detí súdom prvej inštancie nie je založené len na tom, že otec maloletých detí ho v priebehu konania nedokázal spochybníť, ale i na skutkových zisteniach vyplývajúcich z riadne vykonaného dokazovania v súlade s § 123 ods. 2 C. m. p. Rovnako je potrebné zohľadniť existenciu prebiehajúceho konania vo veci starostlivosti o maloleté deti na rakúskom súde, pričom otec nepreukázal, že by ku zmene okolností došlo zákonným spôsobom.“

16.2.5 Vo všeobecnosti je prostredím dieťaťa v nízkom veku v prvom rade rodinné prostredie určené osobami s ktorými žije, ktoré ho skutočne opatrujú a starajú sa o neho. Obvyklým pobytom je miesto, kde má dieťa rodinné a sociálne prostredie na značné obdobie s ustáleným zámerom zotrvať na danom mieste, čo nevylučuje situácie, že dieťa sa môže po určitú časovo obmedzenú dobu, ale aj dlhšie (viac rokov) zdržiavať i na inom mieste, a to aj v cudzine, napríklad pre vzdelávacie účely, zo zdravotných dôvodov, pre výkon záujmovej (napr. športovej) činnosti alebo voľno-časových aktivít (konsenzuálne

pobyty). Deti vo veku 7 i 10 rokov možno považovať za kategóriu osôb, pre ktoré je významné prostredie ich rodičov (matky a otca).

16.2.6 Vo vzťahu k námietke sťažovateľov, že krajský súd sa dostatočne nezaoberal otázkou obvyklého pobytu maloletých detí, ústavný súd zastáva názor, že krajský súd v citovanej časti odôvodnenia napadnutého uznesenia ústavne akceptovateľným spôsobom, jasne i zrozumiteľne vysvetlil, prečo sa stotožnil so zisteniami a argumentáciou súdu prvej inštancie vo vzťahu k určení obvyklého pobytu maloletých detí. Relevantnú časť napadnutého uznesenia krajského súdu v spojení s rozhodnutím okresného súdu v otázke určení obvyklého pobytu maloletých detí nemožno podľa názoru ústavného súdu považovať za neodôvodnenú a ani za arbitrárnu, t. j. takú, ktorá by bola založená na právnych záveroch, ktoré nemajú oporu v právnej norme, alebo zásadne sa rozchádzajúcou s citovanou judikatúrou, resp. popierajú jej podstatu, zmysel a účel, preto sa ústavný súd s touto námietkou sťažovateľov nestotožnil.

16.3 V zmysle čl. 3 Haagskeho dohovoru premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa sa považuje za neoprávnené, ak a) je porušením opatrovníckeho práva, ktoré nadobudla osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba buď spoločne, alebo samostatne podľa právneho poriadku štátu, na ktorého území malo dieťa svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním, a b) v čase jeho premiestnenia alebo zadržania sa toto právo aj skutočne vykonávalo buď spoločne alebo samostatne, alebo by sa takto vykonávalo, ak by nedošlo k premiestneniu či zadržaniu.

16.4 V zmysle čl. 2 ods. 11 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (ďalej aj nariadenie Brusel Iia alebo Brusel Iia) pojem neoprávnené premiestnenie alebo zadržiavanie znamená premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa, ak a) je porušením opatrovníckeho práva nadobudnutého rozsudkom, zo zákona alebo dohodou, ktorá má právne účinky, podľa práva členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním; a b) za predpokladu, že v čase

premiestnenia alebo zadržania sa toto opatrovnícke právo aj skutočne vykonávalo, buď spoločne alebo samostatne, alebo by sa bolo takto vykonávalo, ak by nedošlo k premiestneniu alebo zadržaniu. Opatrovnícke právo sa považuje za vykonávané spoločne, ak na základe rozsudku alebo zo zákona jeden nositeľ rodičovských práv a povinností nemôže rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa bez súhlasu druhého nositeľa rodičovských práv a povinností.

16.5 Haagsky dohovor a nariadenie Brusel IIa vyžadujú, aby premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa porušovalo vzťah, ktorý spĺňa súčasne dve požiadavky – právnu, ktorá spočíva v existencii opatrovníckych práv k dieťaťu, a faktickú, ktorá spočíva v skutočnom výkone týchto opatrovníckych práv k dieťaťu v čase premiestnenia alebo zadržania. Len také premiestnenie alebo zadržanie, ktoré poruší právny vzťah spĺňajúci obe požiadavky, je neoprávnené. Neoprávneného (protiprávneho) premiestnenia dieťaťa sa dopustí ten, kto bez vedomia alebo súhlasu rodiča alebo inej osoby, ktorej prislúcha opatrovnícke právo, trvale zmení miesto pobytu dieťaťa mimo krajinu, v ktorej malo dieťa dosiaľ svoj obvyklý pobyt.

16.6 Haagsky dohovor a nariadenie Brusel IIa poskytujú ochranu len osobe, ktorá preukáže, že bola nositeľom opatrovníckych práv k dieťaťu a súčasne tieto opatrovnícke práva skutočne vykonávala, a to v čase premiestnenia alebo zadržania dieťaťa. V zmysle výkladovej správy k Haagskemu dohovoru (Pérez – Vera, E.: Výkladová správa k Haagskemu dohovoru o únosoch detí z roku 1980, bod 73) a nadväzujúcej judikatúry vnútroštátnych súdov členských štátov tohto dohovoru (napr. 11 UF 121/03, Oberlandesgericht Hamm, INCADAT cite: HC/E/DE 822; Soucie v. Souci 1995 SC 134, INCADAT cite HC/E/UK s 107; K. v. K., 13. február 1992, District Court of Horgen, INCADAT cite: HC/E/CH 299) má súd v konaní o návrat posúdiť, či nositeľ opatrovníckych práv akýmkoľvek spôsobom vykonáva opatrovnícke práva alebo by tieto opatrovnícke práva skutočne vykonával, ak by nedošlo k premiestneniu alebo zadržaniu. Súd nemá v konaní o návrat skúmať, či opatrovnícke práva boli vykonávané „dobro alebo zle“, resp. porovnávať mieru, v akej vykonával opatrovnícke práva únosca a v akej ich vykonával rodič, od ktorého bolo dieťa oddelené, pretože toto posúdenie prekračuje

rámec konania o návrat a dostáva sa do roviny konania o rodičovských právach a povinnostiach, a teda do rozporu s čl. 16 Haagskeho dohovoru o únosoch detí, ktorý prikazuje justičným orgánom zmluvných štátov, na územie ktorých bolo dieťa premiestnené, zdržať sa rozhodovania vo veci opatrovníckeho práva, kým sa nerozhodne, že návrat dieťaťa sa nenariadi. Nariadenie Brusel IIa vymedzuje opatrovnícke práva v čl. 2 ods. 9 ako zahŕňajúce „práva a povinnosti súvisiace s osobnou starostlivosťou o dieťa, najmä právo určiť miesto pobytu dieťaťa“. Z konštantnej judikatúry Súdneho dvora (rozsudok Súdneho dvora vo veci Szymon Kozłowski C-66/08, bod 42) vyplýva, že pojem „opatrovnícke právo“ je autonómnym pojmom vo vzťahu k právu členských štátov Európskej únie.

16.7 Neoprávneného premiestnenia dieťaťa sa dopustí rodič alebo iná osoba, ktorá sa s dieťaťom presťahuje do iného štátu, než v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt, pokiaľ druhý rodič alebo iná osoba, ktorá má právo starostlivosti o dieťa (opatrovnícke práva) podľa právnych predpisov krajiny obvyklého pobytu dieťaťa, zahŕňajúce aj právo rozhodovať o mieste pobytu dieťaťa, nesúhlasí s premiestnením dieťaťa.

16.8 Zistenia okresného súdu, že maloleté deti narodené matke ([REDACTED]) a pochádzajúce z manželstva rodičov ([REDACTED] a [REDACTED] , otec detí), ku ktorým v čase premiestnenia (únosu) zo zákona vykonávali opatrovnícke práva obaja rodičia, opodstatňovali záver, že bez súhlasu matky otec nemal právo rozhodnúť o zmene miesta pobytu maloletých detí v marci 2017 z Rakúskej republiky na územie Slovenskej republiky.

16.9 V argumentácii krajského súdu sa uvádza:

„V danom posudzovanom prípade súd prvej inštancie správne vyhodnotil aj nadobudnutie a výkon opatrovníckeho práva obidvoma rodičmi. Pokiaľ ide o argumenty otca o spornosti výkonu opatrovníckeho práva matkou, odvolací súd upriamuje pozornosť otca na čl. 2 ods. 11 písm. b/ Nariadenia Brusel IIa, z ktorého vyplýva, že opatrovnícke právo sa považuje za vykonávané spoločne, ak na základe rozsudku alebo zo zákona jeden nositeľ rodičovských práv a povinností nemôže rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa

bez súhlasu druhého nositeľa rodičovských práv a povinností. Z uvedeného vyplýva, že za účelom skutočného výkonu opatrovničieho práva nie je potrebné zisťovať rozsah výkonu osobnej starostlivosti toho ktorého rodiča o maloleté deti, ale v danom prípade je nevyhnutné zohľadniť všetky okolnosti, teda aj snahy matky o umožnenie výkonu jej rodičovských práv, ktorých bola nútená domáhať sa súdnou cestou prostredníctvom rakúskeho súdu. V tomto kontexte odvolací súd neprihliadal ani na tvrdenia otca o jeho pozícii tzv. preferenčného rodiča, pretože toto posúdenie prekračuje rámec konania o návrat...“

16.10 V okolnostiach danej veci všeobecné súdy vychádzali z toho, že manželia a rodičia maloletých detí ■■■■■ a ■■■■■ vykonávali opatrovničie právo vo vzťahu k deťom bezprostredne pred ich premiestnením, toto opatrovničie právo im vyplývalo ako rodičom zo zákona a ich premiestnenie na územie Slovenskej republiky bez súhlasu matky (jedného z rodičov) bolo preto neoprávnené. K výhradám sťažovateľov, že matka „nefungovala ako plnohodnotný rodič“ a v tejto súvislosti prípadne vykonávala opatrovničie práva nedostatočne, ústavný súd poznamenáva, že toto posúdenie prekračuje rámec konania o návrat, a preto sa ním súdy nemali povinnosť zaoberať. Ústavný súd v uvedených súvislostiach konštatuje, že nenachádza také ústavnoprávne signály, ktoré by naznačovali možnosť zásahu do základných práv sťažovateľov.

17. Výnimky z povinnosti nariadiť návrat dieťaťa podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru

17.1 Podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru bez ohľadu na ustanovenie predchádzajúceho článku justičný alebo správny orgán dožiadaného štátu nemusí nariadiť návrat dieťaťa, ak osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá nesúhlasí s jeho vrátením, preukáže, že existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie. Justičný alebo správny orgán môže odmietnuť nariadiť návrat dieťaťa aj vtedy, ak zistí, že dieťa nesúhlasí s návratom, a ak dosiahlo vek a stupeň vyzrelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory. Pri hodnotení okolností uvedených v tomto článku justičné a správne orgány

vezmú do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré poskytol ústredný orgán alebo iný príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa.

17.2 Podľa čl. 11 ods. 4 nariadenia rady (ES) č. 2201/2003 (tiež Brusel IIa) súd nemôže odmietnuť návrat dieťaťa podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, ak sa preukáže, že sa vykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate.

Podľa čl. 60 písm. e) nariadenia Brusel IIa vo vzťahoch medzi členskými štátmi Európskej únie má uvedené nariadenie prednosť pred Haagskym dohovorom v rozsahu, v ktorom sa týka otázok upravených týmto nariadením.

17.3 Možno súhlasiť s názorom všeobecných súdov, že právna úprava obsiahnutá v Haagskom dohovore zotrúva na pravidle, že pokiaľ súd ustáli, že došlo k neoprávnenému premiestneniu maloletého dieťaťa a návrh na jeho návrat bol podaný do jedného roku od neoprávneného premiestnenia (čo je aj tento prípad – návrh bol doručený súdu 5. septembra 2017 a neoprávnené premiestnenie detí sa malo uskutočniť v marci 2017), musí súd návrat nariadiť. Túto povinnosť súd nemá, len pokiaľ zistí niektorú z výnimiek uvedených v čl. 13 alebo čl. 20 Haagskeho dohovoru. Článok 11 ods. 4 nariadenia Brusel IIa má aplikačnú prednosť v otázke výnimiek pre návrat podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, pretože Slovenská republika i Rakúska republika sú členskými štátmi Európskej únie. Uvedené znamená, že keď podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru súd nie je povinný nariadiť návrat, ak by dieťa bolo vystavené fyzickej alebo duševnej ujme alebo ak by sa inak dostalo do neznesiteľnej situácie. Nariadenie ide ďalej v tom, že rozširuje povinnosť nariadiť návrat dieťaťa aj na prípady, keď by dieťa mohlo byť vystavené takejto ujme, ale napriek tomu je preukázané, že orgány v členskom štáte pôvodu vykonali alebo sú pripravené vykonať primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po návrate.

17.4 Z čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru a čl. 11 ods. 4 nariadenia Brusel IIa vyplývajú tieto výnimky z návratu: 1) existencia vážneho nebezpečenstva, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej

situácie (prvá výnimka z návratu), a 2) nesúhlas dieťa s návratom, ak dosiahlo vek a stupeň vospelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory (druhá výnimka z návratu). Pri posudzovaní okolností z týchto výnimiek je potrebné vziať do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré súdu poskytol príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa. Ak sa však preukáže, že sa vykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate, nemožno návrat podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru odmietnuť (tretia výnimka z návratu).

17.4.1.1 Prvá z uvádzaných výnimiek sa týka situácie, keď existuje vážne nebezpečenstvo, že by návrat vystavil dieťa fyzickej alebo psychickej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie. V tomto prípade nesie dôkazné bremeno osoba, ktorá dieťa neoprávnene premiestnila alebo zadržala. Táto výnimka predstavuje tradične najpoužívanejšiu obranu zo strany únoscov v konaniach o návrat dieťaťa, dôvodová správa Haagskeho dohovoru, ako aj existujúca judikatúra súdov členských štátov a odporúčania špeciálnych komisií však dôrazne trvajú na reštriktívnej interpretácii tohto ustanovenia. V praxi sa obrana únoscov spravidla zameriava na otázky, kde je, resp. bude dieťa šťastnejšie, kde má lepšie sociálne, ekonomické podmienky a prostriedky na ďalší rozvoj a pod. Na základe existujúcej judikatúry súdov zmluvných štátov však možno konštatovať, že štáty odmietajú takéto tvrdenia ako nesúvisiace s čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru a v zásade umožňujú uplatnenie tejto výnimky len v dvoch prípadoch, konkrétne vtedy, keď by bolo dieťa návratom do krajiny obvyklého pobytu objektívne vystavené nebezpečenstvu, a to do skončenia konania o opatrovníckych právach v tomto štáte (napr. v štáte, kam má byť dieťa vrátené, je hladomor, vojnový konflikt, epidémia nákazlivej choroby a pod.), a druhý prípad sa viaže na osobu požadujúcu návrat, ktorej správanie by mohlo vystaviť dieťa nebezpečenstvu ujmy, napr. vážne zneužívanie dieťa žiadateľom o návrat alebo zanedbávanie dieťaťa žiadateľom, resp. situácia, keď je dieťa mimoriadne psychicky závislé na únoscovi [Friedrich v. Friedrich, 78 F.3d 1060 (6th Cir. 1996), INCADAT cite: HC/E/USf 82]. Judikatúra súdov niektorých zmluvných štátov dospela k záverom, že vážne nebezpečenstvo neznamená bežné nebezpečenstvo akejkolvek fyzickej alebo psychickej ujmy, ale ujma musí byť podstatná alebo závažného druhu, takže bežné nebezpečenstvo

nie je dostatočné (Collopy v. Christodoulou, NO. 90 DR 1138 (D. Colo. May 8, 1991), INCADAT cite: HC/E/USf 210).

17.4.1.2 Judikatúra súdov akcentuje, že výnimky v zmysle čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru treba vykladať reštriktívne. Ujma, ktorá je relevantná ako dôvod na nenariadenie navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu, nemôže byť len bežná (teda taká, ku ktorej spravidla dochádza, keď dieťa nútene mení miesto svojho pobytu a prostredie, s ktorým sa už zžilo a cíti sa v ňom dobre), ale musí byť vážna a týkať sa podstatných okolností života dieťaťa. Podstatnou ujmom nie sú napríklad negatívne dopady rodičovských nezhôd na dieťa. Výnimka, ktorá spočíva v hrozbe vážnej ujmy v zmysle uvedeného článku Haagskeho dohovoru, neposkytuje súdu štátu, do ktorého bolo dieťa unesené, možnosť zvažovať, kde bude dieťa spokojnejšie alebo šťastnejšie (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 176/2015 z 27. 4. 2015, sp zn. III. ÚS 93/2018).

17.4.1.3 Pokiaľ ide o výklad pojmu „vážne nebezpečenstvo“ vystavenia duševnej či fyzickej ujme, ústavný súd už v uznesení sp. zn. II. ÚS 282/2017 z 26. apríla 2017 uviedol, že musí ísť o reálne hroziace, a teda nie všeobecné či potenciálne nebezpečenstvo. Nezniesiteľnou situáciou v zmysle tohto ustanovenia je situácia, ktorá má reálny potenciál ohroziť mravný vývoj dieťaťa alebo ktorá vystavuje dieťa reálnemu a závažnému (neúnosnému) strádaniu po stránke nedostatku pre život nevyhnutných základných predpokladov – strava, ošatenie, bývanie a pod. Ústavný súd dodáva, že aj „fyzická či psychická ujma“ v zmysle tohto ustanovenia musí mať intenzitu „nezniesiteľnej situácie“ (uvedené vyplýva zo zvolenej formulácie „alebo ho inak priviedol do nezniesiteľnej situácie“).

17.4.2 Pokiaľ ide o naplnenie druhej výnimky z návratu („Justičný alebo správny orgán môže odmietnuť nariadiť návrat dieťaťa aj vtedy, keď zistí, že dieťa nesúhlasí s návratom, a ak dosiahlo vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory.“), pri tejto únoscovi nie je uložená dôkazná povinnosť, ale jej preskúmanie je na konajúcom súde. Haagsky dohovor nestanovuje vekovú hranicu, od ktorej je vhodné brať názor dieťaťa do úvahy, pri uplatnení tejto výnimky súd najprv skúma, či dieťa

dosiahlo vek a stupeň vospelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory, a až následne dieťa vypočuje. Vo vzťahu k charakteru nesúhlasu, ktorý dieťa prejaví, aplikačná prax členských štátov Haagskeho dohovoru prijala viacero záverov. V prípade Re. R. anglický súd konštatoval, že dieťa musí prejavíť viac ako len bežné preferovanie pobytu v jednej krajine pred pobytom v inej krajine. Iné súdy konštatovali, že je potrebné skúmať existenciu nesúhlasu s návratom, obyčajné preferovanie pobytu v štáte únosu dieťaťom nie je dostatočné (9Ob102/03w, Oberster Gerichtshof, Austrian Supreme Court, 8/10/2003, INCADAT cite: HC/E/AT 549; N° de rôle: 02/7742/A, Tribunal de première instance de Bruxelles, 27/5/2003, INCADAT cite: HC/E/BE 546.), pričom je potrebné sa uistiť, že dieťa chápe, že nejde o návrat do starostlivosti druhého rodiča, ale o návrat do štátu pôvodného obvyklého pobytu. V prípade Re. S. anglické súdy konštatovali, že možnosť nenariadiť návrat má súd len vtedy, ak sa preukáže, že dieťa má relevantné dôvody na svoje námietky, ak však je názor dieťaťa ovplyvnený treťou osobou alebo únoscom, potom by sa naň nemalo prihliadať (Burdová, K.: Občianskoprávne aspekty medzinárodných únosov detí. 1. vydanie. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. 2016, s. 89 – 90). Nariadenie Brusel IIa v čl. 11 ods. 2 posilňuje právo dieťaťa vyjadriť sa v konaní, ktoré sa ho týka. Len vo výnimočnom prípade možno od vypočutia dieťaťa upustiť, pokiaľ by to s ohľadom na jeho vek a stupeň vospelosti sa javilo podľa súdu nevhodným.

17.5 Všeobecné súdy nezistili existenciu prvej ani druhej výnimky brániacej návratu maloletých detí do miesta ich obvyklého pobytu. Pri tomto ich závere stratila opodstatnenie tretia výnimka založená na skúmaní opatrení zabezpečujúcich ochranu detí po ich návrate. Sťažovatelia v konaní pred všeobecnými súdmi, rovnako aj v sťažnosti pred ústavným súdom uplatnili dôvody, ktoré podľa ich presvedčenia zakladali zamietnutie návrhu na navrátenie maloletých detí s odvolaním sa na čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. S odkazom na viaceré vykonané alebo i (len) navrhnuté alebo označené (v konaní „predložené“) dôkazy tvrdili, že návrat maloletých detí do Rakúskej republiky pre tieto predstavuje vážne nebezpečenstvo (fyzickú i duševnú ujmu) i narušenie sociálnych väzieb na Slovensku, ktorý by ich inak priviedol do neznesiteľnej situácie, a súdy mali v plnej miere zohľadniť nesúhlasné názory detí s návratom. V takom prípade by ani opatrenia

podľa čl. 11 ods. 4 Brusel IIa podľa názorov sťažovateľov nemohli byť považované za primerané; tento názor sťažovateľov nie je správny (porovnaj bod 17.3).

17.6 Krajský súd k nenaplneniu prvej výnimky zamedzujúcej navrátenie detí podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru v spojení s čl. 11 ods. 4 nariadenia Brusel IIa uvádza: *„Odvolací súd za správny považuje aj postup súdu prvej inštancie, keď po zistení, že v danej veci došlo k neoprávnenému premiestneniu maloletých detí, skúmal dôvody, pre ktoré by nebolo možné nariadiť návrat maloletých detí v zmysle článku 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru v spojení s čl. 11 bodu 4 Nariadenia Brusel IIa. V tomto smere odvolací súd poukazuje na správnosť konštatácií súdu prvej inštancie o tom, že dôkazné bremeno na preukázanie existencie vážneho nebezpečenstva v prípade návratu, nesie osoba únoscu (v danom prípade otec maloletých detí), pričom v zmysle dôvodovej správy k Haagskemu dohovoru je potrebné trvať na reštriktívnej interpretácii článku 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru. Na základe existujúcej judikatúry súdov zmluvných štátov Haagskeho dohovoru možno dospieť k tomu, že uplatnenie výnimky podľa čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru je v zásade možné v dvoch prípadoch, konkrétne vtedy, keď by bolo dieťa návratom do krajiny obvyklého pobytu objektívne vystavené nebezpečenstvu a to do skončenia konania o opatrovníckych právach v tomto štáte a druhý prípad sa viaže k osobe požadujúcej návrat, ktorej správanie by mohlo vystaviť dieťa nebezpečenstvu ujmy (napr. vážne zneužívanie dieťaťa žiadateľom o návrat). Pokiaľ ide o „inak neznesiteľnú ujmu“ možno uzavrieť, že ide o situácie, kedy dieťaťu nehrozí vážne nebezpečenstvo, ale návrat sa javí ako nevhodný (napr. ak by išlo o návrat pro forma, teda dieťa by bolo navrátené, hoci počas konania o návrat je zjavné, že bude zverené do osobnej starostlivosti únoscu a bude mu umožnené vrátiť sa s dieťaťom späť). Po preskúmaní obsahu spisového materiálu odvolací súd jednoznačne konštatuje, že otec v konaní nepreukázal, že návrat by maloleté deti vystavil fyzickej alebo duševnej ujme, alebo by ich inak priviedol do neznesiteľnej situácie. Odvolací súd navyše zdôrazňuje, že Nariadenie Brusel IIa v porovnaní s Haagskym dohovorem uplatňuje prísnejšie podmienky na nenariadenie návratu dieťaťa podľa čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru. Možnosť zohľadnenia fyzickej alebo duševnej ujmy Nariadenie Brusel IIa zužuje v čl. 11 ods. 4 len na tie prípady, kedy dieťaťu nemožno poskytnúť v štáte jeho predchádzajúceho obvyklého pobytu*

primeranú ochranu. Pritom pri aplikácii čl. 11 ods. 4 Nariadenia Brusel IIa nestačí, že v členskom štáte pôvodu (v danom prípade Rakúska republika) takýto postup na ochranu dieťaťa existuje, ale musí byť preukázané, že orgány v členskom štáte pôvodu prijali konkrétne opatrenia na ochranu daného dieťaťa. V kontexte uvedeného, odvolací súd konštatuje, že v konaní neboli preukázané žiadne skutočnosti, ktoré by mohli eliminovať nariadenie návratu maloletých detí z dôvodu nevhodných sociálnych podmienok pre život maloletých detí v Rakúskej republike alebo nevhodného výchovného prostredia, prípadne iného zlého zaobchádzania s maloletými deťmi. Je potrebné zdôrazniť, že maloleté deti nebudú po návrate vystavené žiadnej duševnej ujme, keďže sa vrátia do im známeho prostredia, môžu bývať v rodinnom dome, v ktorom žili, vrátia sa do školského zariadenia, ktoré navštevovali, ale najmä k druhému rodičovi - matke, s ktorou je potrebné v záujme zdravého vývoja maloletých detí naďalej budovať a rozvíjať citové väzby. Ktorý z rodičov a v akej miere v prípade ich rozvodu bude vykonávať osobnú starostlivosť o deti rozhodne príslušný, už konajúci, súd v mieste obvyklého pobytu maloletých detí. Neobstojí ani tvrdenie otca o existencii vážneho nebezpečenstva, že by návrat maloletých detí vystavil fyzickej alebo duševnej ujme, alebo ich inak priviedol do neznesiteľnej situácie pre hrozbu umiestnenia maloletých detí do ústavnej starostlivosti. Odvolací súd na uvedený názor otca neprihliadal považujúc ho za irelevantný, keďže z obsahu spisu vyplynulo, že matka svoj návrh na postup podľa § 211 ABGA so zapojením orgánu pre ochranu mládeže v konaní pred rakúskym súdom, dňa 08.03.2017 zobrala späť (č.l. 186 spisu). Rovnako nemožno akceptovať námietky otca a ani stanovisko Úradu komisára pre deti súvisiace s nemožnosťou nariadenia ústavnej starostlivosti nad maloletými deťmi na území Slovenskej republiky. Odvolací súd poznamenáva, len pre ozrejenie tejto odvolacej námietky otca, že Zákon o rodine jasne upravuje a definuje podmienky nariadenia ústavnej starostlivosti nad maloletými deťmi v § 54 Zákona o rodine a súčasne upravuje možnosť dočasne odňať maloleté deti z osobnej starostlivosti rodičov za účelom zabezpečenia odbornej diagnostiky formou výchovného opatrenia v zmysle § 37 Zákona o rodine. Odvolací súd v tejto súvislosti poukazuje na skutočnosť, že maloleté deti sú aktuálne na základe rozhodnutia rakúskych súdov zverené do osobnej starostlivosti matky, teda otcom namietaná možnosť nariadenia ústavnej starostlivosti nad nimi nehrozí. Pokiaľ ide o námietky otca týkajúce sa konania o rozvod manželstva a opatrovníckeho práva k maloletým deťom, jeho nesúhlasu

s priebehom konania, postupom rakúskeho súdu a vykonaným dokazovaním, vrátane znaleckého dokazovania, odvolací súd zdôrazňuje, že mu neprináleží posudzovať, hodnotiť alebo akokoľvek spochybňovať postup rakúskych súdov v danom súdnom konaní. Z uvedených dôvodov vyhodnotil predmetné námietky otca ako nedôvodné. V súvislosti s odvolávaním sa otca na znalecký posudok vypracovaný [REDAKOVANÉ], psychologom v máji 2017, odvolací súd uvádza, že tento nespĺňa kritéria pre objektívne vyhodnotenie rodinnej situácie, keď znalec vypracúval posudok bez účasti matky, ktorú nevyšetрил a bez akéhokoľvek pozorovania interakcie deti s matkou. Za nedôvodné posúdil odvolací súd námietky otca o tom, že súd prvej inštancie neprihliadol pri zisťovaní existencie výnimiek v zmysle čl. 13 písm. b/ Haagskeho dohovoru na otcom predložené znalecké posudky. Odvolací súd neprihliadal na otcom predkladané čestné vyhlásenia tretích osôb z dôvodu, že predmetné listiny nemožno považovať za objektívne dôkazy. Zároveň odvolací súd dáva otcovi do pozornosti, že v konaní nie je spochybňovaná jeho riadna osobná starostlivosť o maloleté deti. Nemožno sa stotožniť ani s názorom otca o potrebe prihliadať v konaniach o návrat na závery znaleckých posudkov, tak ako to podľa jeho názoru vyplýva z rozhodnutia ESLP X. v Lotyšsko (sťažnosť č. 27 853/09) zo dňa 26.11.2013, keďže potreba hodnotenia znaleckého posudku v uvedenom spore vychádzala z iných skutkových zistení a z iných okolností prípadu neporovnateľných s predmetným konaním.“

17.7 Všeobecné súdy z pohľadu čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru (prvej výnimky návratu) vylúčili akékoľvek pochybnosti o bezpečnom návrate maloletých detí, s odkazom na vlastné zistenia, ale aj okolnosti vyplývajúce z prebiehajúceho konanie pred Okresným súdom Bruck an der Leitha (ktoré podľa ich názorov dáva objektívne dostatočnú záruku, že práva a oprávnené záujmy maloletých detí budú po návrate do Rakúskej republiky ako členského štátu Európskej únie chránené na požadovanej úrovni) poznamenali, že deti boli zatiaľ neprávoplatným rozhodnutím Okresným súdom Bruck an der Leitha zverené do osobnej starostlivosti matke, rakúsky súd otcovi predbežne odňal starostlivosť v oblasti voľby školy vo vzťahu k obom deťom a zveril ju príslušnému orgánu pomoci deťom a mladistvým, ďalej otcovi uložil povinnosť návratu detí do Rakúskej republiky s tým, že po návrate smie bydlisko detí preložiť len so súhlasom súdu, obom rodičom uložili

povinnosť opätovného zapojenia vhodnej terapie pre maloletú [REDAKOVANÉ], čo môže byť adekvátnym znakom takej informácie o sociálnom prostredí detí, ktorú poskytuje príslušný orgán štátu obvyklého pobytu detí. Z pohľadu druhej výnimky z návratu súdy neprihliadali na názory v konaní vypočutých maloletých detí, ktoré s návratom nesúhlasili s odôvodnením, že vzhľadom na ich vek 7 a 10 rokov nie sú schopné samostatne vyjadriť svoj názor k otázke ich návratu. Obe deti vnímali problematiku návratu výlučne cez prizmu asistovaných kontaktov s matkou nariadených rakúskym súdom. Rodičov vnímajú jednostranne – otec je dobrý a matka je zlá. Vzhľadom na stav rodinných vzťahov (rodičia spolu nežijú, sú v rozvodovom konaní a maloleté deti sú v dlhodobom výchovnom pôsobení otca bez vyváženého kontaktu s matkou). Ich výpovede súdy vyhodnotili ako neautentické a negatívne nastavené proti všetkým osobám, ktoré sa v Rakúskej republike zúčastnili na ich živote (spolužiaci, učitelia, susedia, súd i orgán sociálnej ochrany detí). Súdy poznamenali, že existencia konfliktu lojality maloletých detí bola konštatovaná aj v súdnoznaleckom posudku [REDAKOVANÉ] v opatrovníckom konaní pred rakúskym súdom. Tretiu výnimku z návratu, naplnenie ktorej by zakladalo povinnosť návratu detí, sťažovatelia z logických dôvodov nenamietali, preto sa ňou ústavný súd osobitne nemal dôvod zaoberať.

17.8 Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd zastáva názor, že krajský súd (v spojení s potvrdzujúci rozhodnutím okresného súdu) v odôvodnení napadnutého rozhodnutia akceptovateľným spôsobom, jasne a zrozumiteľne vysvetlil, prečo nepovažoval za naplnené výnimky pre nenariadenie návratu maloletých detí v zmysle čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru.

18. K námietkam o informačnom deficite súdom zisteného skutočného stavu veci

18.1 Na objem informačného základu, z ktorého súd pri tvorbe meritórneho rozhodnutia v mimosporovom konaní vychádza, má dopad vyšetrovací princíp, ktorý s ďalšími princípmi (najmä princípom oficiality a materiálnej pravdy) je významným interpretačným pravidlom pre posúdenie uskutočneného mimosporového procesu obsahujúceho isté fragmenty kontradiktórnosti (možnosťou navrhovať dôkazy, vyjadrovať

sa k dôkazom i k veci samej). Ak aj účastníci konania neunesú procesné dôkazné bremeno vyplývajúce im z konania, v zmysle vyšetrovacieho princípu preberá za nich procesnú aktivitu súd, ten je povinný vykonať dôkaz, ktorý účastníci nenavrhl, avšak len za podmienky, že je to potrebné na zistenie skutočného stavu veci. Všeobecný súd je povinný a oprávnený v nesporných (teraz mimosporných, pozn.) konaniach vykonávať dôkazy nielen v rozsahu svojej zákonnej kompetencie, ale aj v rozsahu ústavnej zodpovednosti za zistenie skutkového stavu, ktoré nemôžu závisieť od vôle účastníkov konania (IV. ÚS 78/03). Určitou výnimkou je dôkazná povinnosť vyplývajúca únoscovi z čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru (prvá výnimka z návratu).

18.2 Civilný mimosporný poriadok identifikuje rozsah zisťovania skutkového základu (primárneho podkladu rozhodnutia) tak, že súd je povinný zistiť v konaní skutočný stav veci, ktorý je mierou čo najbližšieho priblíženia sa hmotnoprávneho rozsahu práv, povinností a právom chráneným záujmov. V zhode s týmto názorom je i konštantná judikatúra ústavného súdu, podľa ktorej právna ochrana subjektívnych práv a právom chránených záujmov v súdnom procese smeruje k ochrane reálne (nie fiktívne) existujúcich práv čo najbližšie v rozsahu ich hmotnoprávnemu vyjadreniu (Smyčková, R., Števíček, M., Kotrecová, A. a kol.: Civilný mimosporný poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2017, s. 21, 23, 156,157). Ústavný súd je toho názoru, že sťažovatelia nemajú ústavne zaručené právo na to, aby všeobecný súd akceptoval ich názor na rozsah, spôsob a postup zisťovania skutkového stavu.

18.3 Sťažovatelia namietajú nedostatočné zistenie skutočného stavu veci a v tejto súvislosti súdu vyčítajú, že:

„a) ... neskúmal psychické rozpoloženie maloletých detí a neprihliadol na znalecké posudky doložené sťažovateľom...

b) ... nezisťoval názor maloletých detí a ani nenariadil nové znalecké dokazovanie...

c) ... neprihliadol na stanovisko Úradu komisára pre deti...

d) ... neprihliadol na stanovisko ÚPSVaR zo dňa 9. 1. 2018...

e) ... nebral ohľad na osobu matky a jej nemorálne správanie sa...

f) ... sa nezaoberal zárukami pri návrate maloletých detí na územie Rakúskej republiky...

g) ... sa dostatočne nezaoberal otázkou obvyklého pobytu maloletých detí.“

Ústavný súd poznamenáva, že tvrdenia pod písmenami b) v časti nezisťovania názoru maloletých detí..., písm. c), d), f) a g) sú vo vzťahu k napadnutému rozhodnutiu krajského súdu v spojení s potvrdzujúcim rozhodnutím okresného súdu *prima facie* nekonzistentné v tom, že argumenty sťažovateľov sa rozchádzajú s predloženými obsahmi súdnych rozhodnutí, na ktoré sa sťažovatelia odvolávajú. Zisťovanie názoru maloletých detí ich vypočutím súdom prvej inštancie možno bezpečne identifikovať z bodov 8 a 9 uznesenia okresného súdu č. k. 3 P 43/2017-463 z 8. novembra 2017. K stanovisku Úradu komisára pre deti (vystupujúceho len v odvolacom konaní, pozn.) sa krajský súd vyjadril v bode 8 a 24 odôvodnenia uznesenia sp. zn. 11 CoP 56/2018 z 13. marca 2018. K stanovisku Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava (kolízneho opatrovníka maloletých detí, pozn.) i k jeho vystupovaniu v konaní sa vyjadrili oba konajúce súdy (bod 27 odôvodnenia uznesenia krajského súdu sp. zn. 11 CoP 56/2018 z 13. marca 2018 a bod 10 odôvodnenia uznesenia okresného súdu č. k. 3 P 143/2017-463 z 8. novembra 2017). Pokiaľ ide o otázku zisťovania „obvyklého pobytu“ maloletých detí, touto sa súdy osobitne a dostatočne zaoberali, o čom svedčí tá časť ich rozhodnutí, ktoré možno identifikovať v bodoch 28 až 25 odôvodnenia okresného súdu a v bode 22 krajského súdu. K zárukám pri návrate maloletých detí do miesta ich obvyklého pobytu na území Rakúskej republiky sa okresný súd vyjadril najmä v bode 34 odôvodnenia svojho rozhodnutia a krajský súd v bode 26.

18.4 Námietky uvedené v písm. a) a čiastočne v písm. b) (nenariadenie znaleckého dokazovania) a e) sa viažu na hodnotenie dôkazov a nevykonanie ďalších dôkazov, ku ktorému sa v odôvodnení rozhodnutí zrozumiteľne vyjadrili oba konajúce súdy (inštruktívne najmä v bodoch 24 a 36 odôvodnenia okresný súd a v bodoch 22 a násl. odôvodnenia aj krajský súd). Pokiaľ sťažovatelia nesúhlasili s ich závermi, mali vytvorený dostatočný priestor, aby uviedli, v čom ich považujú z ústavného hľadiska za neakceptovateľné. Preto (len) konštatovanie o „neskúmaní“, „neprihliadaní“ či nebraní „ohľadu“ na určité okolnosti prípadu a niektoré dôkazy za situácie, keď už bolo súdmi vysvetlené, na čo sa súdy pri dokazovaní zamerali a z akých dôvodov nevykonali

navrhované (určité dôkazy) i ďalšie („nové“) dokazovanie, sa v tomto svetle javí sťažnosť málo „čitateľná“, opakujúca zväčšia doterajšiu argumentáciu pred všeobecnými súdmi, na ktorú už súdy určitým spôsobom reagovali, čím sa vytráca ústavnoprávna dimenzia sťažnosti, ktorú nedokázala oživiť ani citácia prejudikatúry, táto má byť vysvetľovaná vo svetle individuálnych okolností prípadu dopadajúca na definitívne závery uvedené v napádanom (meritórnom) rozhodnutí, čo však sťažovatelia prehliadajú. Miera uvedenej konkretizácie (a individualizácie) sťažnosti (porovnaj napr. II. ÚS 117/05) vychádzajúca z okolností daného prípadu a opierajúca sa o konečné závery súdov je totiž jej dôležitou a neopomenuteľnou črtou, ktorú nemožno prehliadať, lebo súd (i ústavný) nie je čisto akademickým orgánom, ale i orgánom hľadajúcim právnú (i ústavnú) ochranu pre konkrétne (základné) práva. Absencia vysvetlení (argumentov), prípadne smerujúca k svojvoľnému alebo neodôvodnenému postupu v procese dokazovania, je takým deficitom sťažnosti, ktorú ústavný súd ex officio nie je oprávnený odstraňovať z dôvodu kvalifikovaného zastúpenia sťažovateľov v konaní o ústavnej sťažnosti advokátom. Aj v tomto ohľade naďalej zostáva v platnosti zásada „vigilantibus iura scripta sunt“, t. j. bdelým patrí právo, a to o to zvlášť, ak ide o osoby práva znalé (napr. advokáta). Len pre ilustráciu ústavný súd poznamenáva, že sťažnostnému petitu o porušení práv sťažovateľov „vyjadriť sa ku všetkým dôkazom“ podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nekorešponduje v odôvodnení sťažnosti žiadne skutkové tvrdenie. Teda ani také, z ktorého by bolo možné zistiť, či namietané porušenie sa týka všetkých v konaní vykonaných dôkazov alebo len niektorých. Je zrejmé, že príležitosť sťažovateľov vyjadriť sa k vykonaným dôkazom súdom prvej inštancie bola zachovaná minimálne pri možnosti podať riadny opravný prostriedok (odvolanie), čo otec maloletých detí ako sťažovateľ využil.

18.5 Z doterajšej rozhodovacej praxe ústavného súdu i všeobecných súdov (dovolacieho i odvolacích) vyplýva, že nesprávne hodnotenie dôkazov samo osebe nezakladá tzv. zmätočnosťnú (fundamentálnu) vadu v procesnom postupe všeobecného súdu. Súd totiž nie je viazaný návrhmi účastníkov na vykonanie dokazovania a nie je povinný vykonať všetky navrhnuté dôkazy. Posúdenie návrhu na vykonanie dokazovania a rozhodnutie, ktoré z navrhnutých dôkazov budú v rámci dokazovania vykonané, je vždy vecou súdu, a nie účastníkov (strán). Postup súdu, ktorý v priebehu konania nevykoná

všetky stranou sporu navrhnuté dôkazy alebo vykonal iné dôkazy na zistenie skutočného stavu, bez ďalšieho nezakladá porušenie práva na spravodlivý proces. Navyše, nevykonanie niektorých zo sťažovateľmi navrhnutých dôkazov okresný súd (s rozhodnutím ktorého sa krajský súd stotožnil) v bodoch 24 a 36 písomného vyhotovenia rozsudku odôvodnil. Krajský súd k nevykonaniu dokazovania okresným súdom sa výslovne vyjadril na stranách 22 a násl. písomného vyhotovenia rozhodnutia. S týmito závermi súdov sťažovatelia v sťažnosti nepolemizujú, zotrvávajú (len) na tvrdeniach o nedostatočnom zistení skutočného stavu veci v dôsledku neprihliadania na predložené dôkazy (najmä znalecké posudky, odborné stanoviská, odporúčania, vyjadrenia a iné), nevypočutím znalca [REDAKOVANÉ], neprehratím zvukového záznamu detí na Úrade komisára pre deti, čo nemožno považovať za dostatočné. Pokiaľ sťažovatelia svojou argumentáciou spochybňujú vecnú správnosť či legalitu napadnutého rozhodnutia krajského súdu a konania, ktoré mu predchádzalo, ponechávajúc stranou ústavnoprávne aspekty veci, ústavný súd k tomuto uvádza, že takýto prieskum stojí mimo rámca jeho právomoci, čo už skôr a opakovane vyjadril vo svojej ustálenej rozhodovacej praxi (m. m. II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02, II. ÚS 231/04).

18.6 Ústavný súd rešpektuje právnou teóriou i praxou prezentovaný názor, v zmysle ktorého súd, ktorý má právomoc vo veci konať, má právomoc posúdiť aj to, či a aké dôkazy na zistenie skutkového (skutočného) stavu sú potrebné a akým spôsobom sa dôkaz zabezpečí a vykoná, ani v takomto prípade nemôže ísť o svojvoľný a neodôvodnený postup. Princíp rovnosti účastníkov v civilnom mimosporovom konaní všeobecný súd zabezpečuje rovnakou aplikáciou a interpretáciou dotknutých práv prislúchajúcim účastníkom tak, aby tento smeroval k spravodlivému výsledku. V širšom zmysle slova za jeho naplnenie treba považovať aj možnosť účastníkov rozvíjať svoju procesnú aktivitu a vyjadrovať sa ku všetkému, čo vyšlo v konaní najavo (princíp rovnosti zbraní). Špecifickosť vzťahov tvoriacich predmet tohto konania je poznamenaný účasťou maloletých detí, keď okrem všeobecného princípu rovnosti derivatívne sa prihliada na osobitnú procesnú ochranu poskytovanú súdmi slabšiemu účastníkovi (čl. 4 základných princípov Civilného mimosporového poriadku). Za súčasť tohto základného práva tzv. slabšej strany však nemožno považovať aj povinnosť súdu vykonať dôkazy označené (alebo i navrhnuté)

účastníkom konania, pretože princíp voľného hodnotenia dôkazov aj v mimosporovom konaní pred súdmi v spojení so zásadou spravodlivého rozhodnutia veci umožňuje sudcovi vykonať len tie dôkazy, ktoré podľa jeho uváženia k takémuto rozhodnutiu vedú. Do obsahu tohto základného práva nepatrí ani právo takéhoto účastníka konania vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia súdu ním navrhnutých dôkazov (napr. I. ÚS 75/96, I. ÚS 64/97, I. ÚS 98/97).

19. Ďalším aspektom sťažnosti je i nesúhlas sťažovateľov o neakceptovaní názorov maloletých detí s návratom do miesta ich obvyklého pobytu, na ktorý sťažovatelia „nabaľujú“ argumentáciu o nesprávnom vyhodnotení výpovedí maloletých detí a v tejto súvislosti o potrebe vykonania ďalšieho dokazovania. V relevantnej časti odôvodnenia potvrdeného rozhodnutia okresného súdu sa uvádza:

„Výpoveď maloletých detí [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] súd vyhodnotil s poukazom na vyslovené závery a uzavrel, že maloleté deti, vzhľadom na stav rodinných vzťahov, ktoré sú predmetom opatrovníckeho konania vedeného pred súdom v Rakúskej republike, ako aj vzhľadom na skutočnosť, že maloleté deti sú v dlhodobom výchovnom pôsobení otca bez vyváženého kontaktu s matkou, nie sú schopné samostatne vyjadriť svoj názor k otázke ich návratu na územie Rakúskej republiky. Z uvedených dôvodov súd nemohol prihliadnuť na názor maloletých detí a vyhodnotiť ho ako dostatočný podklad pre rozhodnutie vo veci, a to aj napriek tomu, že jeho zisťovaniu venoval náležitú pozornosť.“

19.1 V potvrdzujúcom rozhodnutí krajský súd konštatuje:

„... názor maloletého dieťaťa nemôže byť vždy pre konajúci súd zaväzujúci, a je potrebné ho posúdiť v kontexte všetkých skutočností zistených v priebehu konania. Správne súd prvej inštancie vyhodnotil ako neautentický názor maloletých detí, ich negatívne nastavenie voči všetkým osobám, ktoré sa v Rakúskej republike zúčastňovali na ich živote, t.j. spolužiakov, učiteľov, susedov a napokon aj súdu a orgánu sociálnoprávnej ochrany detí. Rovnako je potrebné prihliadať na to, že deti preberajú pohľad na návrat na územie Rakúskej republiky od otca a problematiku návratu do Rakúskej republiky vnímali cez asistované kontakty nariadené rakúskym súdom, pričom sa utvrzovali v domnienkach o ich vzatí do ústavnej starostlivosti. Odvolací súd dáva

do pozornosti, že v zmysle čl. 11 ods. 2 Nariadenia Brusel IIa pre justičné orgány v konaní o návrat na základe uvedeného ustanovenia nevyplýva pri rozhodovaní povinnosť vziať názor dieťaťa do úvahy, ale len povinnosť justičného orgánu dieťa vypočuť, ak sa to s ohľadom na jeho vek alebo stupeň vyspelosti nejaví nevhodné. Vyhodnotenie tohto dôkazu musí byť komplexné vo vzťahu k vykonanému dokazovaniu a skutočnostiam v konaní zisteným a preukázaným. V danom prípade z vykonaného dokazovania nevyplýva príčina narušenia vzťahu detí k matke, ani akých závažných pochybení sa matka dopustila, ktoré by mali za následok takéto zásadné odmietanie matky zo strany detí a celého ich domáceho prostredia a sociálneho zázemia v Rakúskej republike. Z vykonaného dokazovania je možné sa domnievať, že tento maloletými deťmi prezentovaný odmietavý postoj k matke vyplýva z doposiaľ nevyriešeného manželského a rodičovského konfliktu a nevysporiadania vzájomných vzťahov ich rodičov. Nemožno zohľadniť názor maloletých detí, ktoré odmietajú návrat na územie Rakúskej republiky z dôvodu neochoty zúčastňovať sa asistovaných stretnutí s ich matkou. Odvolací súd poznamenáva, že cieľom asistovaných stretnutí nariadených rakúskym súdom bolo prispieť k obnoveniu pozitívneho vzťahu maloletých detí k matke, čo otec odmietol rešpektovať a deti premiestnil bez súhlasu matky na územie Slovenskej republiky. Odvolací súd zdôrazňuje, že názor maloletých detí nemôže byť jediným podkladom pre nenariadenie návratu do krajiny ich obvyklého pobytu a nemôže predstavovať výnimku v prípade, ak sa opatrovníctvo nad maloletými deťmi nevykonávalo matkou skutočne z dôvodu, že ako poškodený rodič nebola schopná reálne vykonávať svoje práva kvôli konaniu druhého rodiča, únoscu. Rovnako je potrebné poznamenať, že existencia konfliktu lojality maloletých detí bola konštatovaná v súdnoznaleckom posudku [REDAKOVANÉ] vykonanom na základe rozhodnutia rakúskeho súdu. S poukazom na vyššie uvedené skutočnosti, odvolací súd dospel k záveru, že názor maloletých detí prezentovaný pred súdom prvej inštancie, ako aj pred Úradom komisára pre deti nemôže byť prioritným pri rozhodovaní o navrátení, resp. nenavrátaní maloletých detí do krajiny ich obvyklého pobytu, nakoľko je potrebné prihliadnuť na vek detí (10 a 7 rokov), všetky okolnosti prípadu, skutočnosť, že na území Rakúskej republiky žili od narodenia, navštevovali tu školské a predškolské zariadenia, nesporne nadviazali priateľské a kamarátske kontakty a začlenili sa do tohto prostredia, ktoré im bolo prirodzené. Pokiaľ aktuálne odmietajú všetky osoby, s ktorými sa na území Rakúska dosiaľ do kontaktu,

vrátane kamarátov, učiteľov, susedov, a tieto negujú, je možné konštatovať, že ich prejav a názor je zjavne ovplyvnený, resp. nie je autentický. Odvolací súd sa nemôže stotožniť s vyjadrením Úradu komisára pre deti, ktorý vychádzal výhradne zo zistení na základe vykonaného pohovoru s maloletými deťmi a bez toho, aby z jeho vyjadrenia vyplývalo, že si zisťoval komplexnú rodinnú situáciu maloletých detí, prípadne sa oboznámil s rozhodnutiami slovenských a rakúskych justičných orgánov vo veci starostlivosti o tieto maloleté deti a s obsahom celého spisového materiálu. Rovnako z vyjadrenia nevyplýva, na základe čoho vyhodnotil postup rakúskeho súdu a rakúskych orgánov konajúcich v záujme obnovenia vzťahu maloletých deťí k matke, za neadekvátne. Odvolací súd zastáva názor, že Úradu komisára pre deti neprináleží hodnotiť správnosť postupu justičných orgánov v Rakúskej republike. Odvolací súd preto vyhodnotil námietky otca týkajúce sa prezentovaného názoru maloletých detí za nedôvodné.“

19.2 Zohľadňujúc záujmy maloletých detí konajúce súdy pri rozhodovaní o navrátení detí do miesta ich obvyklého pobytu zotrvali na požiadavke udržania si väzieb s oboma rodičmi, považujúc to za zdravé a vhodné prostredie pre ich osobný rozvoj, pretože nezistili závažné a nebezpečné faktory, ktoré by tento záver eliminovali. Súdy nariadili návrat dvoch detí do Rakúska napriek tomu, že staršia 10-ročná [REDAKOVANÉ] i mladšia 8-ročná [REDAKOVANÉ] vyjadrili želanie zostať s otcom na Slovensku (v [REDAKOVANÉ]) s negatívnym postojmi k matke i k asistovaným kontaktom s matkou nariadeným rakúskym súdom. Nariadenie návratu dieťa neznamená uloženie povinnosti vrátiť dieťa osobe, ale na určité miesto, ako to vyplýva z dôvodovej správy k Haagskemu dohovoru. Haagsky dohovor nedáva deťom slobodu výberu, kde chcú žiť, a judikatúra ESĽP tento záver podporuje (Rouiller proti Švajčiarsku, rozsudok z 22. 7. 2014). Dôvody uvádzané sťažovateľmi o nevhodnosti návratu detí (názor maloletých detí, ktoré chcú žiť s otcom na Slovensku; ich psychické rozpoloženie a negatívne vzťahy k matke; stanovisko kolízneho opatrovníka a Úradu komisára pre detí, ktorí navrhujú rešpektovať názor maloletých detí; matka starostlivosťou o detí nebola ich plnohodnotným rodičom, obe maloleté deti sa už zžili s prostredím na Slovensku) podľa súdov neodôvodňovali aplikáciu výnimiek podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, čo všeobecné súdy dostatočne zdôvodnili s odvolaním sa na vlastné zistenia, ale aj na závery a rozhodnutia dosiaľ prijaté opatrovníckym súdom v Rakúskej

republike. Len v prípade, že k začatiu konania o návrat došlo po uplynutí jedného roka od neoprávneného premiestnenia alebo zadržania (čo však nie je tento prípad), má súd v konaní o návrat povinnosť skúmať, či sa dieťa zžilo s novým prostredím, čo však nie je tento prípad (čl. 12 ods. 2 Haagskeho dohovoru).

19.3 Pokiaľ súdy neprihliadali na názory maloletých detí a vysvetlili dôvody, ktoré ich k tomu viedli, nemožno to bez ďalšieho považovať za porušenie procesných požiadaviek podľa čl. 8 dohovoru. Európsky súd pre ľudské práva vo veci Gajtani proti Švajčiarsku (rozsudok z 9. septembra 2014) konštatoval, že nejde o svojvoľný názor, pokiaľ bol nariadený návrat 11-ročného dieťaťa, ktorého nesúhlasný názor s návratom bol švajčiarskymi súdmi podľa správania dieťaťa vyhodnotený nedostatočným stupňom vyzretosti.

20. Poskytnutie vhodných záruk v krajine obvyklého pobytu v prípade nariadenia návratu predstavuje takú podmienku, ktorá tu nenastáva automaticky, ale iba v prípade potreby, teda ak sa zistí známa hrozba, ktorú je možné eliminovať v podobe jasných ochranných opatrení. Z ničoho nevyplýva, aby sa aj otec nemohol vrátiť spolu s deťmi do miesta ich obvyklého pobytu v Rakúskej republike. Rozhodovanie o opatrovníckych právach k deťom je predmetom konania pred súdmi v Rakúskej republike, ktoré v tejto súvislosti už prijímali niektoré konkrétne opatrenia i rozhodnutia, v konaní majú ďalej pokračovať, aj pokiaľ ide o rozvod rodičov maloletých. Sťažovatelia nesignalizujú, že z postupu súdov a ďalších orgánov participujúcich na súdnom konaní v Rakúskej republike vyplýva potreba prijatia záruk, ktoré by eliminovali konkrétne a vážne hrozby potenciálne dopadajúce na zdravý vývin maloletých detí. Pokiaľ ide o to, že rakúsky súd pôvodne zveril detí do opatery matke, s čím otec vzhľadom na osobu matky nesúhlasí a tento argument uplatňuje aj v návratom konaní, ide predovšetkým o otázku, ktorá nie je definitívne ustálená a bude predmetom opätovného posúdenia súdmi v Rakúskej republike.

21. Ústavný súd v konaní o sťažnosti sám dokazovanie nevykonáva, lebo nie je súdom skutkovým. Nie je preto oprávnený nanovo prehodnocovať skutočný stav veci zistený všeobecnými súdmi a namiesto nich aplikovať zákony (princíp subsidiarity).

Z uvedeného hľadiska ústavný súd nemá možnosť prihliadať na „nové“ dosiaľ všeobecným súdom nepredložené dôkazy, ktoré sťažovatelia predkladajú (až) v sťažnosti (napr. správu z psychologickkej konzultácie z 23. apríla 2018, priloženú fotodokumentáciu, listiny súvisiace s incidentom z 12. apríla 2018 a iné).

22. Na základe uvedeného ústavný súd pri predbežnom prerokovaní dospel k záveru, že medzi napadnutým uznesením krajského súdu a v sťažnosti označenými (základnými) právami sťažovateľov, ktorých vyslovenia porušenia sa sťažovatelia domáhali, neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí sťažnosti na ďalšie konanie reálne mohol dospieť k záveru o ich porušení. Ústavný súd preto sťažnosť sťažovateľov odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

23. Keďže sťažnosť bola odmietnutá ako celok a rozhodnutie o zrušení napádaného rozhodnutia krajského súdu, ako aj rozhodnutie o priznaní sťažovateľom úhrady trov konania je viazané na vyslovenie porušenia ich práv alebo slobôd (čl. 127 ods. 2 prvá veta ústavy), ústavný súd o tejto časti sťažnosti už nerozhodoval.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. septembra 2018